

Vinko Žganec i crkvena glazba

Miroslav Vuk

12. prosinca 1976. umro je u Zagrebu velikan hrvatske etnomuzikologije, skladatelj, stari cecilijanac, akademik, dr. Vinko Žganec.

Rođen je 22. siječnja 1890. u međimurskom selu Vratišinec, gdje je završio i osnovnu školu. Tri razreda gimnazije polazio je u Varaždinu, a ostale u Zagrebu. Upisao je i završio Teološki fakultet a usporedno je studirao i glazbu kod prof. Franje Dugana i Vjekoslava Ružića u Zagrebu. Na zagrebačkom sveučilištu studirao je pravo i 1919. g. promoviran za doktora prava.

Već kao gimnazijalac počeo je zapisivati hrvatske pučke popijevke u rodnome selu i okolici, a kao student po čitavom Međimurju. Za obradu međimurskih pučkih popijevaka 1912. dobiva nagradu od Saveza pjevačkih društava u Zagrebu. 1916. tiskao je u vlastitoj nakladi svoju prvu knjigu *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*, a 1920. svoju drugu knjigu s istim naslovom, također u vlastitoj nakladi. Harmonizacija tih popijevaka bila je snažan poticaj za afirmiranje narodnog smjera u našoj hrvatskoj glazbi. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu tiskala mu je 1921. i 1925. dvije knjige: jednu svjetovnih, a drugu duhovnih hrvatskih pučkih popijevaka iz Međimurja (preko 900 izvornih zapisa).

Godine 1926. preselio se u Sombor, otvorivši tamo odvjetničku kancelariju, ali ga to nije omelo u sakupljanju narodnog melosa. U to vrijeme svoj muzikološki rad na sakupljanju i obradi narodnih popijevaka proširio je na Vojvodinu, Baranju, Srijem, Slavoniju i Hrvatska sela u Rumunjskoj, a po povratku u Zagreb na sva područja gdje žive Hrvati. S naročitim uspjehom taj svoj rad obavljao je među Gradišćanskim Hrvatima u Austriji i Mađarskoj. Za života je skupio preko 25.000 narodnih popijevaka, od čega samo u Međimurju preko 16.000. Jedan dio te građe objavljen je u knjigama, a drugi, veći dio tek se priprema za tisak.

Na inicijativu dr. Vinka Žganca 1948. osnovan je Institut za narodnu umjetnost u Zagrebu, na čijem se čelu on nalazio do 1951., a od tada do umirovljenja (1965) bio je njegov viši znanstveni suradnik. U to vrijeme svoje djelovanje obogaćuje proučavanjem hrvatskog glagoljaškog liturgijskog pjevanja skupivši obilje građe po Hrvatskom primorju, Istri, Dalmaciji i otocima od Krka do Hvara. Sve se to sada čuva u Staroslavenskom institutu u Zagrebu.

Znanstveni radovi dr. Vinka Žganca imaju pionirski značaj za našu melografiju i etnomuzikologiju. Cjelokupna bibliografija mu obuhvaća preko 500 naslova, među kojima je znatan broj opsežnih knjiga. Velik broj pučkih popijevaka je skladateljski obradio za različite zborove i objavio u

vlastitoj nakladi ili periodičnoj ediciji »Sklad«. Osim melografskih i skladateljskih radova objavio je i nekoliko stručnih radova iz svoje odvjetničke prakse.

Od 1949. do 1968. predavao je muzički folklor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Tiskana je i knjiga njegovih predavanja *Muzički folklor* (1962). Bio je glavni inicijator osnivanja *Udruženja muzičkih folklorista i Društva folklorista Hrvatske*. Predsjednik je navedenog društva do 1963., a otada njegov doživotni počasni predsjednik. Dr. Vinko Žganec bio je i predsjednik Jugoslavenskog komiteta Međunarodnog savjeta za muzički folklor (IFMC), a od 1955. do 1968. član Izvršnog odbora toga Savjeta sa sjedištem u Londonu. Na godišnjim konferencijama IFMC-a održao je zapažena predavanja: u Oslu, Freiburgu, Londonu, Kopenhagenu, Budimpešti, Bukureštu, Stuttgartu, Trossingenu, Jeruzalemu, Badia Creco da Grotteferata (Roma), Ateni, Beču, Grazu i Dubrovniku.

Jedna je od velikih zasluga dr. Vinka Žganca njegova znanstvena dokumentacija i obrana samoodrodnosti međimorskoga narodnog melosa. Bela Bartok, mađarski skladatelj i muzikolog, koji je u početku tvrdio suprotno, na kraju se složio s dokazima dr. Vinka Žganca i potvrdio da je međimurska narodna popijevka samoodrodna, da nosi u sebi iskonske slavenske značajke i da je u krajnjoj liniji hrvatska, kao što je to i cjelokupni živalj Međimurja u dosljednom povijesnom kontinuitetu.

Za svoj stvaralački rad dobio je niz priznanja i nagrada. Godine 1948. postao je dopisni, a 1966. redoviti član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Crkvenom glazbom počeo se baviti od najranije mladosti. Znao je reći: »Kak déčec od desetoga leta sam méha gazil na kórošo v cirkvi«. Kao gimnazijalac sklada svoju prvu pjesmu na riječi školskog druga Izidora Poljaka, *Tiho idu zore veličanstvene*. U dvadesetoj godini života postaje vatreni pobornik cecilijanskih ideja u crkvenoj glazbi. Vinko Žganec nije lutao tražeći vlastiti put u harmonizacijama starih hrvatskih pučkih popijevaka jer je odmah spoznao, a još više osjetio, usku vezu između napjeva starih hrvatskih crkvenih popijevaka i starih načina. Po ocjeni njegova učitelja prof. Franje Dugana, upravo je Žganec prvi pravilno riješio i uspješno harmonizirao stare načine u našim crkvenim pučkim popijevkama.

Na akademiji u čast sv. Cecilije 26. studenog 1911. koju je priredilo Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo »Vijenac« u nadbiskupskom sjemeništu u Zagrebu, Vinko Žganec održao je svoje prvo javno predavanje: »O hrvatskoj pučkoj crkvenoj pjesmi«.

Evo nekoliko misli iz predavanja:

»Ja sam bio mnogoput svjedokom kako se narod tužio da im školnik neće igrati starinske pjesme.« ...

»Posve je krivo, a mislim da to ne bi trebalo ni spominjati, da se profanim narodnim melodijama podmeće sveti tekst.« ...

»Našim ljudima zaigra srce kad školnik zapjeva jednu staru pjesmu koju svi znadu. Kako je onda neopisivim oduševljenjem pjevaju!«

»U obilju naših pravih i čistih pučkih crkvenih pjesama nalazi se neprocijenjeno blago duboke religiozne poezije; treba ovu poeziju otkriti i dati joj da zasine u hrvatskim Božjim hramovima.«

U prvom broju Sv. Cecilije iz 1912. nalazimo njegov prvi glazbeni prilog, korizmenu pjesmu *Tužna majko Isusova*. Od toga vremena pa do svoje smrti Vinko Žganec objavio je u raznim brojevima Sv. Cecilije preko 100 prikaza i kritika crkvenih glazbenih djela naših i stranih skladatelja, oko 50 članaka znanstvenog, poučnog i popularnog sadržaja. U glazbenom prilogu izašlo mu je 18 harmonizacija crkvenih popijevaka. Neke od njih, kao na primjer, *O kakva to svetlost, Zdrav kralj mladi, Tužna majko Isusova, Sretnih li vas, Pjevaj hvale, Magdaleno, O nastran, gorke suze, vaj, Moj Isuse, Majko mira*, postale su trajna svojina međimurskoga vjernog puka, a neke i čitavoga našeg naroda.

Sa sadašnjim stanjem u hrvatskoj crkvenoj glazbi bio je duboko razočaran i nije se mogao nikako pomiriti. Nepunih mjesec dana prije smrti rekao je piscu ovih redaka: »Tóžen sam, cirkvena popefka v našim cirkvam zgubila je na svojoj ozbiljnosti, uzvišenosti i svetoj radosti. Ona već ne nazvešćuje i ne zove nas k Bogu, neg nas tira vun iz cirkve. Zakaj igraju kaj kakši tamburaši i pereckuši, a orgulje mučiju? Zakaj se odnarodnjava vu cirkvi naš narod z kojekakšim tralala?«

Odgovora dobio nije, ali je bio u pravu!

1912. bio je glavni pokretač i urednik pjesmarice *Hrvatski koral* koju je izdalo Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo »Vijenac«.

Na redovitoj sjednici Cecilijinog društva 20. ožujka 1915. bio je jednoglasno imenovan odbornikom društva Svete Cecilije.

Na sastanku članova odbora Cecilijinog društva 20. siječnja 1916. Vinko Žganec obavještava prisutne da se »nakon desetgodišnjeg rada cecilijanski pokret proširio po svim hrvatskim zemljama uspješno«.

U to vrijeme počinje s harmonizacijom pučkih crkvenih popijevaka iz Međimurja koje je sakupio od 1910. do 1917. Proučava Citharu i harmonizira adventsku *Ptičice lijepo pjevaju*. Prema vlastitom zapisu popijevku *Ptičice lijepo pjevaju* prvi put su izveli u njegovoj harmonizaciji bogoslovi nadbiskupskoga sjemeništa u katedrali na prvu nedjelju adventa 1917. Ovu pjesmu je posebno volio pjevati i svirati kroz čitavu godinu. Njegove harmonizacije naših crkvenih popijevaka uvrštene su u sve crkvene pjesmarice objavljene kod nas od 1920. do danas.

Zlatko Špoljar u svoje *Crkvene pjesme* (1921), uvrštava dvije Žgančeve koje otada do danas više nisu objavljivane: *U Kristovoj ljubavi* i *Na maslin-skoj gori*.

Prema pismu Franje Dugana od 4. travnja 1922. u pjesmarici »Virgini Matri« nalazimo Žgančeve: *Ptičice lijepo pjevaju, Dobri Kriste, Sretnih li vas,*

bijedni ljudi, Pjevaj hvale, Magdaleno, O na stran, gorke suze, vaj. Na kraju pisma Dugan piše: »Kako je došlo, da Tvoje ime nije u pjesmarici, ja Ti ne bih znao odgovoriti, jer sam ja samo note pisao.«

1924. završio je uređenje i harmonizacije hrvatskih pučkih popijevaka iz Međimurja koje mu tiska Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu 1925. U ovoj knjizi je sabrano, a time i sačuvano od propasti, biserje duhovnog stvaralaštva radinog i pobožnoga međimurskog puka. Od 263 napjeva 63 su harmonizirana. Suradivao je s najvažnijim cecilijancima našega vijeka: Franjom Duganom, Jankom Barléom, Filipom Hajdukovićem, Anzelmom Canjugom i Milanom Pavelićem oko priprema Hrvatskoga crkvenog kantuala. Kad je Kantual bio dovršen, na zamolbu predstavnika »Vijenca« gosp. Mihelčića, Žganec piše stručnu kritiku i šalje je 12. studenog 1934. »Vijencu«, koji tu kritiku javno objavljuje u *Obzoru*.

Vinko Žganec je bio prisutan, jest i sada, a bit će i ubuduće u našoj crkvenoj glazbi. Hrvatske crkvene popijevke koje je on harmonizirao prodrle su svojom ljepotom i sadržajem u srca vjernoga puka. Šteta je velika što se u naše vrijeme upravo one crkvene pjesme koje narod voli pjevati u crkvi sve manje izvode.

Dr. Vinko Žganec je svoje muzikološko djelovanje i znanstveni rad na području crkvene glazbe počeo i završio istom misli. Naime u, svojem posljednjem predavanju koje je održao na VII. kongresu himnologa u Dubrovniku 1973. ponovio je, kao što je rekao na svojem prvom predavanju 1911., da narod voli svoje pučke crkvene popijevke i naglasio da danas više nego ikada moramo čuvati i njegovati hrvatsku narodnu crkvenu popijevku kao dragocjenu duhovnu baštinu naših predaka, da bismo tu baštinu našega postojanja i vjeronanja mogli neiskvarenu predati budućim pokoljenjima.

*Pokoj vekivečni daruj mu, Gospone,
Svetlost vekivečna naj mu sveti navek.*

*Da oko tronoša tvoga nebeskoga
Tebi bude dvoril, na sve veke slavil.*

ZUSAMMENFASSUNG

Am 12. 12. 1976. ist in Zagreb ein grosser Ethnomusikolog, der alte Cäcilianer und Akademik D. Vinko Žganec gestorben.

Dr. Vinko Žganec ist in Vratišinec in Međimurje 1890. geboren. Das Gymnasium, die Theologische und Juristische Fakultät vollendete er in Zagreb. Die Musik studierte er privat bei Prof. Franjo Dugan.

Er begann die Volkslieder sammeln schon als Gymnasiast. Bis zu seinem Lebensende hat er über 25000 Volksmelodien gesammelt. Er komponierte eine grosse Zahl der Kirchenlieder. Die gesammte Bibliographie von Dr. Žganec fasst über 500 Titel um.

Im Jahre 1948. gründete er das Institut für die Volkskunst in Zagreb. Er war auch der Begründer des Vereins der Musikfolkloristen. Als Präsident des Jugoslawischen Komität des Internationalen Rat für Musikfolklor, hieltet er die Vorträge in Oslo, Freiburg, London, Kopenhagen, Budapest, Bucurest, Stuttgart, Trossingen, Jerusalem, Roma, Athene, Wien, Graz, Dubrovnik u. s. w.

Die Kirchenmusik war seine dauernde Beschäftigung. Er war Mitarbeiter in der Redaktion des Kroatischen Kirchenkantuals. Er betonte immer, wir müssen das kroatische Volkskirchenlied bewahren und pflegen um das kostbare geistliche Erbe den künftigen Generationen zu übergeben, und somit unser Bestehen und unseren Glauben zu bezeugen.